

УДК 338.43.001.76
© 2015

**Н.П. ДУБРОВА,
Л.С. КРЮЧКО,**

кандидати економічних наук

*Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет,
Україна
E-mail: pts_fkg@meta.ua*

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

Розглядається проблема функціонування ефективної інноваційної політики держави в аграрній сфері. Зазначається, що без виваженої інноваційної політики держави в аграрному секторі національної економіки неможливим є подальший розвиток цієї стратегічної галузі України. Підкреслюється важливість формування регіональної інноваційно-інвестиційної політики, відповідне її фінансування з місцевого бюджету та інших позабюджетних джерел. Пропонується використовувати кошти венчурних фондів для фінансування інновацій.

Ключові слова: аграрний сектор, державна підтримка, інвестиції, інновації, інноваційна політика держави, фінансування інновацій, венчурний капітал, екологічність інноваційної політики.

Актуальність теми. Аграрна галузь належить до найбільш проблематичних серед секторів економіки України, незважаючи на свою пріоритетність розвитку. Державна політика в аграрній сфері за останні роки виявилася неефективною і призвела до зuboжіння селян та занепаду аграрної сфери. Разом з тим ефективне державне регулювання аграрного сектору економіки можливе на основі активізації інноваційної діяльності. Дана проблема висвітлена в роботах таких науковців, як І.А. Бланк, С.Г. Дубовик, В.П. Савчук, М.І. Кисіль, Я.В. Косенко, В.М. Лисюк, П.Т. Саблук, А.Г. Шпикуляк та ін. [1, 3, 4, 6]. Незважаючи на широке коло публікацій, розробок у досліджуваному напрямі, велику кількість законодавчих актів, що регулюють інноваційну діяльність, проблема досі не вирішена.

Метою даної роботи стало дослідження основних аспектів державної політики у сфері інноваційного розвитку аграрного сектору України.

Результати досліджень та їх обговорення. Загальновідомо, що функціонуван-

ня господарської системи в аграрній сфері, як і в будь-яких інших сегментах економіки за умов конкурентного ринку, забезпечується інноваційною активністю економічних суб'єктів. Саме тому інноваційна діяльність є визначальним фактором успіху підприємницьких структур. Крім того, і на цьому наголошують українські вчені, аграрна сфера потребує ефективного використання існуючого освітнього й наукового потенціалу, впровадження інноваційних технологій [6].

В економічній теорії інноваційна діяльність розглядається як одна із форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження науково-технічного прогресу у виробничій або соціальній сфері. Саме інвестиції дають поштовх до впровадження інновацій та інноваційних процесів. У свою чергу інноваційна діяльність в аграрній сфері визначається передусім науково-технічним прогресом, його темпами і соціально-економічними результатами. Провідні країни світу вже давно створили і послідовно розвивають свої національні ін-

новаційні системи, а поняття “національна інноваційна система” розглядається як поєднання трьох складових: науки, освіти та наукоємного виробництва, яке передбачає реалізацію інновацій. Державна підтримка зазначеного сегменту економічного розвитку в таких країнах є найважливішим пріоритетом [4].

Державна інноваційна політика в Україні являє собою сукупність правових, політичних, економічних, соціальних, інформаційних, освітніх, організаційних та інших заходів, здійснюваних органами державної влади України і органами місцевого самоврядування для реалізації цілей і принципів в області інноваційного розвитку. Основними цілями державної політики щодо розвитку інноваційної діяльності в Україні є забезпечення довгострокового сталого розвитку держави, формування економіки знань в Україні, розвиток та ефективне використання інноваційного потенціалу, а також матеріальних і фінансових ресурсів, спрямованих на створення наукоємних технологій, товарів (робіт, послуг), випуск наукоємної, конкурентоспроможної продукції. Крім того, у 2009 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджена Концепція розвитку національної інноваційної системи [2].

Організаційними формами реалізації інновацій є інститути інноваційної структури, серед яких виділяють технопарки (дослідницькі й промислові), інкубатори, технополіси, центри високих технологій, венчурні фірми, кластерні утворення, інноваційні аграрні центри, наукові установи. Зазначені структури покликані забезпечити створення, комерціалізацію і впровадження інновацій.

Правовою основою формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності є Конституція України, Закони України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”, “Про інноваційну діяльність”, “Про наукову і науково-технічну експертизу”, “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”, “Про

пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”, “Про спеціальний режим інвестиційної і інноваційної діяльності технологічних парків”, “Про наукові парки”, інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини в науково-технічній та інноваційній сферах.

Основними факторами, що стримують інноваційну діяльність в Україні, є: нестача власних коштів (зазначили майже 80 % опитаних підприємств); великі витрати на нововведення (57 %); недостатня фінансова підтримка держави (54 %); високий економічний ризик (40,7 %). Разом з тим, основні причини стримування інноваційного розвитку в Україні пов’язані з фінансовими проблемами, і виконання положень відповідних нормативно-правових актів виконавчими гілками влади сповільнюється постійною нестачею фінансових ресурсів [1, 4].

До перспективних форм фінансування інновацій відноситься використання венчурного капіталу, що реалізується за допомогою венчурної інноваційної компанії. У державі прийнятий проект Закону України “Про венчурну діяльність в інноваційній сфері”. Закон визначив інноваційну компанію як юридичну особу будь-якої організаційно-правової форми, що здійснює управління активами венчурних інноваційних фондів, а венчурна діяльність – це діяльність із комерційної реалізації інновацій, здійснювана венчурними інноваційними компаніями і фондами [5]. Передбачається також створити Національний венчурний фонд, основними завданнями якого повинні бути: сприяння реалізації державної економічної, структурної, науково-технічної, інноваційної та промислової політики шляхом підтримки інноваційних проектів за пріоритетними напрямами науково-технічної й інноваційної діяльності; участь у розробці, проведенні експертизи і конкурсного відбору та реалізації інноваційних проектів, спрямованих на структурну перебудову економіки; підтримка інноваційної діяльності, підготовки й освоєння виробництва нових видів продукції та технологій шляхом фінансування будівництва, реконструкції й технічного переозброєння

об'єктів, створення унікальних науково-дослідних і випробувальних установок; участь у високоризиковому фінансуванні інноваційних наукоємних проектів за рахунок коштів, одержаних на умовах повернення [4, 6].

На наш погляд, державна політика у сфері інноваційного розвитку аграрного сектору має здійснюватися на двох рівнях: загальнодержавному та регіональному. Так воно і відбувається, бо існує низка загальнодержавних концепцій та законів, а на рівнях державних обласних адміністрацій – програми розвитку інноваційної діяльності. Першочерговим напрямом повинна бути регіональна інноваційно-інвестиційна політика, що сприятиме активізації й ефективнішому використанню факторів привабливості, а саме: поліпшенню заходів державного управління інноваційно-інвестиційними трансформаціями в АПК регіонів.

На жаль, сучасна політика держави в аграрному секторі спричинила ситуацію, коли зарубіжні технології впливають на економічний розвиток більше, ніж вітчизняні інновації. Щорічне зростання постачання зарубіжних технологій призводить до залежності аграрного сектору України від інноваційної політики інших розвинених країн, де домінуюче положення належить транснаціональним корпораціям, що вбачають в Україні ринок збуту власних агротехнологій, а не конкурента. Намагаючись активізувати діяльність в сучасній науковій сфері, держава, з одного боку, вимагає від науковців результатів, а з іншої – сподівається на прямі іноземні інвестиції та експорт на пільгових умовах іноземної техніки. При цьому відбувається поступове руйнування наукового потенціалу країни внаслідок знецінення останнього. Не береться до уваги і той факт, що після руйнування системи наукових інститутів Радянського Союзу Україна так і не змогла побудувати власної. Крім того, державна політика зорієнтована на отримання результату, не враховуючи той факт, що дуже часто наукова діяльність спрямована на дослідження процесів. Для сучасних інноваційних процесів характерним є скорочення

часу ланцюга “ідея–новий продукт–виробництво” до 2–3 років. Проте в агропромисловому секторі створення нового сорту рослин чи породи тварин може бути процесом, що триває від 5 до 15 років [6].

Відомо, що Україна проголосила орієнтацію на екологічне аграрне виробництво. Цей крок зумовлює зниження використання хімічних препаратів, збереження земель та їх родючості, використання в господарській діяльності природного генофонду. Водночас, як зазначають провідні вчені, створення ресурсозберігаючих технологій аграрного виробництва, нових сортів рослин чи порід тварин неможливо без досягнень генної інженерії, сучасних біотехнологій, які належать до п'ятого і шостого технологічних укладів. Нині в сільському господарстві України можна бачити застосування технологій третього, четвертого технологічного укладу, а подекуди й другого. Згідно з прогнозованими світовими тенденціями розвитку технологій у сфері сільського господарства і продовольства, домінуючими стануть технології, на організації досліджень яких в Україні немає фінансових і матеріально-технічних ресурсів, а підприємці віддають перевагу зарубіжним технологіям [1, 3, 6].

Для досягнення конкурентоспроможності необхідно знизити енергомісткість виробництва, яка за показником кількість кілограмів умовного палива (з урахуванням паритету купівельної спроможності) з розрахунку на 1 дол. ВВП перевищує відповідні показники США, Японії, Англії, Австрії, Данії майже в 4 рази, і в цілому по світу – в 2,6 рази. Слід також врахувати, що більша частина основних фондів була збудована та введена в експлуатацію ще за часів Радянського Союзу [1]. Отже, одним з напрямів у цьому контексті має бути розробка та впровадження новітніх енергозберігаючих технологій, виробництво дешевих нетрадиційних енергоносіїв. При чому ця стратегія прописується на державному рівні, підтримується та фінансується державою.

Як вважають ряд науковців, нові агроформування, фермерські та господарства

населення, агросервісні підприємства сформували ринковий попит на нові види добрив, нові заходи та засоби боротьби з хворобами й шкідниками рослин і тварин, нове обладнання та конструкторські елементи оновлення техніки для сільського господарства й переробних галузей. І однією з умов успішного інноваційного розвитку країни в цілому та агропромислового комплексу, зокрема, є створення й державна підтримка

різних форм кооперації та інтеграції наукових, виробничих і фінансових організацій та структур. Як показує досвід економічно розвинених країн, реально інноваційно-інвестиційні процеси в аграрній сфері працюють там, де діють підприємницькі механізми, а нормативно-правова база, регуляторна та інноваційно-інвестиційна політика держави відповідають принципам ринкової аграрної економіки [1, 3, 4].

Висновки

У сучасних умовах господарювання вирішальною умовою розвитку та стабільності підприємств є ефективність їх інноваційної діяльності. Інноваційний розвиток національного АПК варто розглядати як стратегічне завдання, а всі заходи, що передбачають досягнення цього завдання, як пріоритетні. Особлива роль у посиленні інноваційної активності в аграрній сфері та вирішенні окреслених проблем належить

державі. Впровадження в аграрне виробництво новітніх досягнень науки й техніки, прогресивних технологій та високотехнологічних напрацювань, випуск нових і еколого-безпечних видів продуктів харчування дозволить забезпечити не тільки стрімкий розвиток галузі та зростання конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках, а й збереження і ефективне використання наукового потенціалу країни.

Бібліографія

1. Дубовик С.Г. Чинники активізації інноваційної діяльності аграрних підприємств [Електронний ресурс] // С.Г. Дубовик, А.О. Радько. – Режим доступу: <http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/1629>.
2. Концепція розвитку національної інноваційної системи затверджена КМУ від 17.06.2009 р. № 680 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80>.
3. Косенко Я.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК України [Електронний ресурс] // Я.В. Косенко. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2012-2/doc/2/10.pdf>.
4. Лисюк В.М. Інноваційна політика – основа модернізації економіки держави [Електронний ресурс] // В.М. Лисюк, М.Г. Скрипник / Економіка: реалії часу. – 2013. – № 1(6). – С. 147–152.
5. Проект Закону України “Про венчурну діяльність в інноваційній сфері” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
6. Організаційні форми і методи інноваційної діяльності в розвитку аграрної сфери економіки / О.Г. Шпикуляк, В.М. Русан, Л.І. Курило, П.В. Павлик, І.Ю. Розгон // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 119–124.

Рецензент – доктор економічних наук,
професор Л.І. Катан